
**ШКІЛЬНА ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТА
В РЕАЛІЯХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

***Бібік Надія Михайлівна,**
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
головний науковий співробітник відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

binam8@ukr.net

**ЕМОЦІЙНА КУЛЬТУРА МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА: УМОВИ
РОЗВИТКУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Ключові слова: емоційна культура, молодший школяр, умови соціалізації, емоції.

Переорієнтація навчання в початковій школі на стратегію НУШ висуває на чільне місце проблему врахування можливостей учнів, їхніх потреб, інтересів, емоційних станів. Адже в надрах навчальної діяльності молодшого школяра дозрівають основні зміни особистісного характеру [1].

Джерелом і засобом досягнення цієї мети є створення розвивального середовища, стиль навчального спілкування, включення кожної дитини в процес пізнання з метою самовираження, творчості, досягнення успіху.

Особливо це важливо в молодшому шкільному віці, який визнано не лише сенситивним для інтелектуального розвитку, але й «золотим часом» емоційного життя.

Емоції, за визначенням психологів (І. Бех, С. Максименко), педагогів (С. Гончаренко, О. Матвієнко, О. Савченко) – «це реакції людини на дію

внутрішніх і зовнішніх подразників, які мають яскраве суб'єктивне забарвлення і охоплюють всі види чутливості і переживань. Своєю чергою, розвиненість почуттів, здатність управляти своїми емоціями, визначають емоційну культуру особистості» [2].

Культура вияву емоцій в сфері специфічної діяльності молодшого школяра поступово стає показником не лише сформованості пізнавальних процесів, але, що важливо, характеристикою особистості в детермінації її соціального розвитку, модальності зв'язків з навколишнім світом.

Водночас зазначимо, що емоційний фактор у навчально-виховному процесі початкової школи задіяний поки що недостатньо. Стимулювання почуттів можуть компенсувати навчальні навантаження, мотивувати сприйнятливості до виховних впливів, закріплювати навички соціально виправданої поведінки, зокрема, співвідношення емоцій і почуттів, форм вияву емоційних станів (настрій, афект, ейфорія, стрес).

Конкретизуємо специфічні ознаки емоцій, базових і вторинних, які передбачено Державним стандартом початкової освіти і відповідних програм (зокрема, інтегрованого курсу «Я досліджую світ», «Літературне читання») [3].

Серед них:

- позитивні емоції і негативні (радість, гнів, страх, співчуття, сум);
 - різні форми зовнішнього вираження емоцій (в міміці, жестах, мовленні, поведінці);
 - специфічні ознаки культури, її компоненти (когнітивний, ціннісний, діяльнісний),
- що розгорнуто у співвіднесенні з особистісними новоутвореннями, які виникають у дітей в новій ситуації розвитку; описано емоціогенні чинники, які характеризують здатність накопичувати ознаки культури переживань, взаємодіяти й підсилювати їх вияви у провідних видах діяльності.

Розглядаючи школяра як суб'єкта, що передбачає врахування індивідуальних особливостей учня, на засадах гуманізації, співробітництва, мотивації соціальної взаємодії у методичній організації навчання на уроках

залежно від предметної специфіки використовуються засоби впливу на емоції учнів.

Так, емоціогенним стимулом мотивації молодших школярів є використання на уроках літературного читання дидактичних казок (лінгвістичних, музичних, математичних).

Дидактична казка – поліфункціональний метод, який відповідає особливостям сприймання і світорозуміння учнів: «Через казкові образи в свідомості дитини входить слово з його найтоншими відтінками; воно стає сферою духовного життя дитини, засобом відбиття думок і почуттів – живої реалії мислення» [4].

Організація навчального процесу передусім передбачає створення середовища безпеки і взаєморозуміння, актуалізації ансамблю позитивних емоцій учнів.

З-поміж них ті, що стосуються формування свідомості: роз'яснення соціально прийнятних способів прояву емоцій; методи стимулювання бажаної поведінки: це схвалення, заохочення, приклад дорослих; методи діяльнісного ряду; показ дій, вправляння, імітаційні ігри тощо [5, с. 118].

До формувального процесу долучаються емоції мистецтва – «розумні емоції» за висловом Л. Виготського, які зумовлювали естетичні переживання, емоційну включеність дитини у виховний процес.

З цією метою на уроках літературного читання пропонуються для обговорення такі питання:

Які почуття викликав у тебе вірш? Що ти порадиш героям казки, щоб вони подружились? Що в тебе викликало співчуття у героїв та ін.

Таким чином, організація навчального процесу, застосування методів формування емоційної грамотності, зокрема розширення горизонтів особистісних можливостей, емоційного самопізнання, осмислення переживань, емоційний самоаналіз, спостереження та «приміряння» поведінки інших до себе забезпечує отримання емоційного підживлення [4, с. 28].

Література

1. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011.-С. 156.
3. Бібік Н. М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності: методичний посібник/ Бібік Н. М. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.
4. Савченко О. Я. Система міжпредметних завдань на уроках літературного читання: методичний посібник / Савченко О. Я. : Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.
5. Організація освітнього процесу в початковій школі: Методичні рекомендації. Орієнтовні календарно-тематичні плани. 4 клас. Київ: Видавництво «Педагогічна думка». 2021. 148 с.